

Deze maand is het precies vijftienvijf jaar geleden dat er voor het eerst een cartoon van Hein de Kort in *Onze Taal* stond. Een gesprek over details, dialecten, shockeren en *groter als of dan*.

KEES VAN DER ZWAN
REDACTIE ONZE TAAL

“Het is leuk om codes te doorbreken”

Interview met Hein de Kort

Drie mannetjes staan naast een auto die tegen een lantaarnpaal is gecrasht. Je ziet nog een rooksluier omhoogkringen uit de wagen. De zwart-wittekening oogt rommelig en kliederig; de weinige lijnen lijken snel op papier te zijn gezet, net als de vlakken (vlekken, eigenlijk meer), en de koeienletters in de tekstballonnen. “Als ’n politicus ’n ongeluk heeft gehad ...”, staat erboven. De man links heeft een blocnote in z’n hand, en zal dus wel een politieagent zijn, of een journalist. Hij vraagt: “Vertelt u ’ns even rustig in uw eigen woorden wat er ...” De middelste man, kennelijk de politicus, neemt een aanloop (“Wel ...”), maar meteen wordt hem de mond gesnoerd door zijn rechterbuurman, die schreeuwt: “Nee!! Niet in z’n eigen woorden!!”

Hein de Kort schiet in de lach als hij deze cartoon weer ziet, de eerste die hij voor *Onze Taal* maakte, en die verscheen in het septembernummer van 1989. In zijn Amsterdamse stamkroeg waar het ge-

sprek plaatsvindt, bekijkt hij de tekening nog eens rustig. “Als ik mijn eerste werk zie, dan denk ik wel eens: dat mensen de moeite hebben genomen om erdoorheen te komen. Het ziet er gewoon niet uit. En dit is dan nog niet eens mijn allereerste werk – dat was nóg onoverzichtelijker. Ik was in die tijd vooral bezig met de grote lijn, met het uitdrukken van emoties, met het geschreeuw, en vergat dat ik gewoon dingen moest maken die mensen konden lezen. Een paar jaar later, bij een signersessie, zei een meisje dat ze de huiskamer van mijn personages Dirk en Desiree zo leuk vond om te zien. Toen bedacht ik dat de omgeving er ook bij hoort. Ik ging toen veel meer details tekenen, en kreeg daar ook lol in. En ik ben kleur gaan gebruiken. Het werd allemaal logischer. En beter.”

Toch zie je ook in je vroegere werk details. De ogen van je figuren zijn bijvoorbeeld altijd al heel sprekend geweest.

“De ogen zijn heel belangrijk, die zijn het centrum

van waar het om gaat. Daaraan kun je aflezen hoe iemand zich voelt, of hij teleurgesteld is of vrolijk. Daarnaast moet je ervoor zorgen dat goed duidelijk is hoe iemand praat en beweegt, en of hij een zeikerd is. Soms lukt het niet dat goed te krijgen, en dan zie je een tekening ook meteen ontzettend instorten.”

Schrijven

Hoe ontstaat een cartoon voor *Onze Taal*? Wat zet je aan het tekenen: het onderwerp van een stuk, of een bepaalde passage of zin?

“Bij bijvoorbeeld *Het Parool* heb ik alle vrijheid, maar voor *Onze Taal* moet ik dicht bij het onderwerp blijven. Dus lees ik het stuk waarbij ik moet tekenen heel goed, soms wel tien keer, al komt het ook voor dat ik bij de titel en de eerste zin al weet wat het zal gaan worden. De tekening zelf gaat snel; als ik eenmaal weet wat er moet komen, ben ik in een half uur uit en thuis.”

“Soms zet ik ook gewoon twee figuurtjes tegenover elkaar, en dan zie ik tijdens het tekenen opeens wat ze zeggen of denken. Dat verrast me weleens, en ik snap het ook niet altijd helemaal. Maar als ik er zelf om moet lachen, is het goed; de tekeningen die op die manier ontstaan, vind ik vaak ook de leukste. Bij sommige cartoons kost het vinden van de juiste tekst meer moeite. Er zijn schetsversies waarop aardig wat tekstprobersels staan.”

Hou je daarvan, van teksten maken?

“Ja. Ik heb altijd geschreven, en ik doe dat nog altijd, voor mezelf. Een maand geleden werd ik steeds om vijf uur wakker, en zonder op de klok te kijken wist ik dan dat het vijf uur was. Dan klinkt het als vijf uur; om drie uur hoor je andere geluiden. Daar schrijf ik dan iets van een half A4'tje over. Dat vind ik leuk. En ik schreef stukjes voor de boekuitgaven van *Piet & Riet van de Buis*, mijn *Parool*-cartoon over televisie. Die boeken hadden de vorm van een tv-gids; ik verzond de toelichtingen bij de programma's.”

Als/dan

Heb je een speciale belangstelling voor taal?

“Zeker. Het is lullig om te zeggen, maar ik had op school altijd goede cijfers voor taal en Nederlands. Ik vind spelling leuk en belangrijk. En ik ben geïnteresseerd in dialecten, en dan vooral in het rare ervan. Bijvoorbeeld dat in reclames Zeeuws of Brabants wordt gebruikt om mensen zachter en naïever

Bij het artikel 'Waarom zijn politici onbegrijpelijk?' (*Onze Taal*, 1989).

te maken, alsof iemand die in Zeeland of in Brabant woont minder van de wereld weet dan Randstedelingen. En andersom: dat een onbetrouwbare autoverkoper Haags spreekt. En dan heb je ook onze tweede taal nog, het Fries. Ik versta daar niks van, maar ik kan het wel mooi gebruiken in cartoons. Dan teken ik bij een artikel over taalpolitiek een echtpaar dat de grens met Friesland passeert en zegt: 'Ik hoop dat ze Engels spreken.'"

Meer dan eens gaat het bij jou over de groter als/dan-kwestie, ook in tekeningen over andere onderwerpen. Bij een stuk over taalcoaches tekende je een bankovervaller die de kassier "dooier als een pier" dreigt te maken, waarop iemand in de rij wachtenden zegt: "Dan".

"Ik ben me er niet zo van bewust dat dit in mijn werk vaker voorkomt. Maar je hoort het gewoon veel in het dagelijks leven. Als iemand hier in het café iets zegt als 'Nederland is eigenlijk beter als Duitsland', dan roept er altijd wel iemand: 'Dan!' De kwestie heeft natuurlijk ook een soort lulligheid; er zijn heel veel situaties waarin het volslagen onbelangrijk is om iemand zo te verbeteren. En dat kan leuk zijn voor een cartoon."

Stonecoalie

Beleef je plezier aan spreektaal, gespreksmanieren en taaltjes in je omgeving?

"Absoluut. Maar dat moet ook voor mijn werk natuurlijk. Zo'n uitroep als *nou ja zeg*, die je veel hoort, is voor mij heel handig. De cartoon die je bij je hebt over steenkolen-Engels heeft een grapje dat misschien wel een beetje mager is: er is iemand op een camping die zegt: 'I'm from Stonecoalie'. Maar vervolgens roept de ander uit dat hij óók uit Stonecoalie komt: 'Nou ja ... zeg ... me too ... I'm from Stonecoalie'. Dat doordrijven maakt het denk ik tot

Hein de Kort

Hein de Kort (1956) volgde na het atheneum een opleiding tot docent tekenen en handvaardigheid, maar werd striptekenaar bij dagblad *De Waarheid*. Verder tekende hij voor *Muziekrant OOR*, *Penthouse* en *Sportweek*. Tegenwoordig staat zijn werk in *Het Financieele Dagblad*, *Het Parool*, *Nieuwe Revu* en *Onze Taal*. De Kort geldt als een van de productiefste striptekenaars van Nederland.

Zijn tekeningen zijn verzameld in talloze albums, onder meer *Pardon lul, u staat op mijn hondje* (1984), *Liggend naakt met staande schemerlamp* (1989), en reeksen als *Dirk & Desiree* (vanaf 1992) en *Piet & Riet van de Buis* (vanaf 2004). Sinds 2009 verschijnt jaarlijks *Het jaar van Hein*. In 1992 ontving Hein de Kort de Stripschapprij voor zijn hele oeuvre.

Bij een artikel over de haalbaarheid van de automatische taaltoets voor immigranten uit niet-EU-landen (*Onze Taal*, 2005).

een leuke tekening. En met ‘Nou ja ... zeg’ krijgt het dan nog een soort extra sfeer, wordt er een bepaalde gemoedsgesteldheid weergegeven – net als ogen in een tekening dat dus kunnen doen. Ik gebruik daarom vaak van dat soort kreetjes, zoals *nou* en *hallo*.”

Sla je opmerkelijke dingen die je hoort ook op, om ze misschien ooit eens te gebruiken?

“Nee, niet bewust. Ik hou mijn oren en ogen open, en wat er binnenkomt, zal er dan vast ook weleens uit komen. Toen ik mijn tweede dochter moest aangeven bij de burgerlijke stand, zat daar zo’n typische uitgestreken ambtenaar, een echte pennenlikker. Hij wilde weten wat mijn beroep was. ‘Sriptekenaar’, zei ik. Waarop de man zei: ‘Ik had eigenlijk ook al-

Een popartiest vraagt: “Everybody happy?!”, waarna het publiek in koor antwoordt: “Mwoa!!”

tijd wel creatief willen worden. Ik ben naar de Rietveld gegaan. Weet u wat ik het fijnst vond? Arceren.’ Ik heb het nooit gebruikt, maar het zijn toch een soort van cadeautjes.”

“Nog zo’n cadeautje was de man van de Kamer van Koophandel bij wie ik me ooit moest inschrijven. Ook hij wilde weten wat ik deed. ‘Ik maak tekeningen voor bladen’, antwoordde ik; zijn reactie: ‘Dat kan iedereen wel zeggen.’ Het zou heel goed

kunnen dat de politieagenten, douaniers en andere gezagsdragers in mijn cartoons op hem gebaseerd zijn. In mijn werk verbeeld ik de vijand.”

Seksistisch

Je cartoons spelen zich geregeld op een podium af, en ook bij grenzen: dorpsgrenzen, landsgrenzen.

“In een zaal met een podium en publiek heersen allerlei codes, en het is natuurlijk heel leuk om die te doorbreken. Neem die tekening hier waarop een popartiest vraagt: ‘Everybody happy?!’, waarna het publiek in koor antwoordt: ‘Mwoa!!’ Een paar jaar geleden was ik bij een concert van de nogal nukkige zanger Van Morrison. Na afloop schreeuwde het publiek: ‘We want more’; Morrison kwam terug en zei: ‘Fuck you too.’ Dat is geweldig.”

“Grenzen zijn ook heel goed te gebruiken. Ze markeren je eigen veilige en vertrouwde omgeving, en natuurlijk die van de vijand; het zijn gebieden waarop confrontaties plaatsvinden. Daar kun je veel leuk mee doen, ook met plaatsnaambordjes op zo’n grens. Je kunt daaronder op een bordje zetten: ‘Hier spreekt men ABN’, en de binnenrijdende mensen daarop laten reageren met: ‘Ah, lekker.’ En je kunt er vijandige douaniers neerzetten.”

Je tekent ook graag oerwouden met exotische stammen.

“Daarin kun je je uitleven met allerlei contrasten, bijvoorbeeld tussen zogenaamd beschaafd en onbeschaafd, westers en niet-westers. Alleen moet je daarmee wel oppassen. Mensen zijn snel geschokt. Ik heb gemerkt dat het tekenen van negers heel gevoelig ligt.”

Twintig jaar geleden is een *Onze Taal*-auteur boos opgestapt nadat jij een stuk van hem over Surinaams-Nederlands had geïllustreerd met negers in bladerrokjes.

“Ja, zie je. Dat bedoel ik. Als je een neger tekent, ben je al snel racistisch, en als je een naakte vrouw tekent seksistisch. Terwijl ik helemaal geen racist en seksist ben.”

***Onze Taal* had vorig jaar moeite met een tekening van je waarin een naakte negerin voorkwam die seks had. Die werd net iets te expliciet gevonden.**

“Ik herinner me dat nog, ja. Ik heb toen een andere tekening gemaakt. Geen probleem. Vijfentwintig jaar geleden zou ik waarschijnlijk meer dwars hebben gelegen. Maar dat was ook wel een andere tijd. Van mij en van mensen als Theo van Gogh en collega-tekenaar Eric Schreurs werd min of meer verwacht dat we wild om ons heen sloegen. Daar werd dan ook minder heftig op gereageerd; men wist uit welke koker het kwam. Nu lijkt iedereen veel meer op zijn tellen te passen. Je moet tegenwoordig ook zuiniger op je lezers zijn.”

“Nogmaals: ik snap dat allemaal. Ik kan wel tegen jullie zeggen: ‘Wat zijn jullie een pennenlikkers’, maar ik wil wél graag in het blad staan. En daarvoor moet het blad dus wel bestaan.” <

Ter gelegenheid van Hein de Korts vijftienvintigjarig *Onze Taal*-jubileum verschijnt er deze maand bij Uitgeverij L een ruime keuze uit zijn beste tekeningen voor het blad: *Hein in Onze Taal*. Zie ook de aanbieding op blz. 252.